

hebben bestaan. Men vindt in de steenkolen althans nimmer overblijfselen van bloemenplanten.

Maar weet je nu ook, dat het mos nuttig is? Kijk, als je oude boeken over de natuur leest, dan wordt er altijd gewezen op het nut van dieren en planten, voor den mensch natuurlijk. En dan wist men b.v. met de prachtige giraffe geen raad, want op zijn schuinen rug kun je niet rijden en voor den ploeg kun je hem ook niet spannen! Tegenwoordig kijken we meer naar de bloemen en planten en dieren om huns zelfs wil, om de schoonheid te bewonderen, en de wijsheid te zien, waarmee de Schepper Zijn rijke wereld geschapen heeft. Intusschen mogen we ook wel eens kijken, waarvóór Hij Zijn schepselen gebruikt. En dan blijkt ons, dat de mossen op vele plaatsen de voorloopers zijn van den grooten plantengroei. Zij weten voedsel te vinden, waar een andere plant van honger zou omkomen. Neem eens de korstmossen op een ouden muur of op een steenrots. Wat is daar nu te halen! Maar de mossen vinden wel iets om van te leven. En het tweede geslacht der mossen leeft op het eerste, het derde op het tweede, zoodat er in den loop der jaren een laag vergaen mos op de rots te liggen komt, dat door de volgende planten als voedsel wordt gebruikt, zoodat de rots een plantenkleed kan dragen.

Zoo doen de bladmossen ook. Ik liep daar bij jou op de hei eens in een vochtig gedeelte, waar het mos ook in den zomer frisch groen was, en waar het wel een dm. hoog groeide. Als je daar gaat graven, dan vind je onder het mos een dikke laag zwarten modder, overschot van de vroegere mosgeslachten. En als je nu den ploeg neemt en dien zwarten grond werkt door het witte zand, dat er onder ligt, dan krijg je een goeden bouwgrond, mits — het overtollige water afvloeien kan. Dat gaat daar bij jou niet gemakkelijk, maar waar dat kan, daar heeft men al heel wat dorren grond tot vruchtbaar land zien worden, louter door het mos. En waar het water niet weg kan, daar verandert die mosmodder in den loop der tijden in veen, en in later eeuwen maakt men dat veen tot turf, en men warmt zich bij de planten, die wij nu bewonderen.

In de hoop, dat ik je belangstelling voor het mos heb gewekt of vermeerderd, als steeds

Je vriend A. L.

FAKKELDRAGERS.

Bisschop Adelbold.

Van de ruim vijftig bisschoppen, die over Utrecht geregeerd hebben, is Adelbold een van de meest algemeen bekende. Vanzelf was het karakter dezer kerkvorsten niet weinig dubbelzinnig, naardien zij een ambt bekleedden, dat hun ongelijksoortige plichten oplegde. — Als wereldlijke vorsten van het Sticht droegen zij het zwaard en den helm, — als geestelijke opzieners hunner diocese, (bisschoppelijk gebied,) droegen zij kromstaf en mijter, en eerder grepen zij naar den helm dan naar den mijter, liever hanteerden zij het zwaard dan den kromstaf.

Onder den om zijn geleerdheid zoo befaamden bisschop van Luik, Nother genaamd, ontving Adelbold zijn opleiding. Zijn naam duidt aan, dat hij uit een Friesch geslacht stamde, en te Lobach, dat toenmaals een brandpunt van geestelijke beschaving was, onderscheidde hij zich in zijn betrekking als scholaster reeds vroegtijdig door buitengewone geestesgaven; daar kwam hij met veel geleerde mannen van zijn tijd in aanraking, en op hun aanbeveling schijnt Keizer Hendrik II hem als rijkskanselier te hebben aangesteld.

In 1010, het jaar, dat de Noormannen nogmaals de stad Utrecht in brand staken, werd de bisschopsstoel vacant, en de keizer, die zich zelden of ooit stoorde aan het electierecht (verkiezingsrecht) der kathedraalkapittelen, gaf den ledigen zetel eenvoudig weg aan dengene uit zijn omgeving, dien hij het meest bruikbaar achtte voor zijn staatkundige plannen.

Langen tijd waren de Rijnstroken het tooneel geweest van een beruchten strijd tusschen graaf Wichman, een edelman van vorstelijk geslacht en van Nederlandsche afkomst, en een zekeren Balderik. Deze graaf Wichman

stichtte op den Ettenschen heuvel, van welks top men zoo'n schoon vergezicht heeft, een abdij, waarvan zijn dochter de eerste abdis was; dit gesticht stond onder bijzondere bescherming van den Duitschen keizer en was een toevlucht voor adellijke jonkvrouwen, terwijl de abdis erkend werd als rijksgroute van het Deutsche rijk. Op bevel des keizers mengde Adelbold zich in den vermelden strijd, en evenzeer ondernam hij op hoog bevel den bekenden krijgstoct tegen Dirk III, die in 1015 den 'tol bij Dordrecht stichtte.

Dirk III wilde voor zijn boeren zorgen en aan zijn onderdanen een nieuw middel van bestaan verzekeren voor de toekomst, en had Adelbold de kaart van het land beter gekend, hij zou anders zijn te werk gegaan, en den keizer niet in het harnas gejaagd hebben tegen Dirk. Nu handelde hij, hoewel korrek, toch kortzichtig, want overal zouden de grensleemmannen zich onafhankelijk maken, van Dirk en zijn schrandere gewelddaad dagteekent dan ook de overvleugeling van oostelijk Nederland door westelijk Nederland en de verplaatsing der welvaart-beweging van den Rijn, den IJsel en de Lauwers naar het IJ en de monden van Maas en Schelde.

Een derden tocht ondernam Adelbold tegen de roofzieke naburen in Brabant, die twistten over de erfopvolging in Teisterbant.

Op de rijksvergadering, (magnus synodus,) die keizer Hendrik te Nijmegen in den burch hield na een schitterende viering van het Paaschfeest, behandelde Adelbold belangrijke staats- en kerzaken. In de kerkelijke inrichting was er een krachtige hand noodig om alles te leiden en te reorganiseeren, waar 't gevaar liep in de war te raken, want het was een heel regeeringstelsel. Onder den bisschop stond het domkapittel, een corporatie, die, volgens traditioneel recht, de kern der hiërarchie (priesterheerschappij) uitmaakte.

In Willebrords dagen waren veertig kanunniken aan St. Maarten's kapittel verbonden. Negen bezaten de waardigheid van priester, tien die van diaken, tien die van subdiaken en negen die van acolyth. (Scholier, die in het klerikaat zekeren rang bereikt had). Ook had zoo'n kapittel nog honoraire leden, die geen verplichtingen hadden en geen andere rechten, dan dat zij in de kapittelbanken van het koor hun stallus of zitplaats innamen. Onder die honoraire leden werden soms keizers geteld. De aanzienlijkste prelaat van het kollege was de proost, die het bestuur had over de goederen, waaruit de prebenden (inkomsten) van de kapittelleden voortkwamen.

Hij had de eer in het koor der domkerk naast den bisschop te zitten en bij alle processien achter dezen te wandelen of aan zijn zijde. Op den proost volgde de deken in rang en plaats; deze oefende de zielezorg uit over de kapittelleden en had de bevoegdheid om van alle geloovigen in het gansche bisdom de biecht te hooren en hun de verschillende boeten op te leggen. Hoe had men 's Heeren woord vergeten: „Wie onder u de meeste zal willen zijn, die zij uw aller dienaar!"

Een hoogst belangrijke prelatuur was de waardigheid van den scholaster. Ten eerste fungeerde hij als cantor (voorzanger) bij den koordienst en moest als zoodanig de roosters opmaken der personen, die de koorplichten waarnamen, en opgeven, wat er gezongen zou worden; vervolgens was hij de secretaris der kapittelvergaderingen; ook was hij, hoewel zelf geen leeraar, de verzorger van de kapittelschool, stelde den rector aan en gaf de noodige boeken aan de scholieren; hij weigerde of verleende toegang aan de knapen, die het onderwijs der domschool wenschten te genieten. Ten slotte nam hij de eindexamens af en werden de geslaagden door hem van langer schoolgaan ontheven. Onder des scholasters toezicht mochten de jongere leden op Paschen en andere feestdagen dramatische voorstellingen geven. Indien het noodig was, kon hij de leerlingen met stok of roede tuchtigen, maar zwaarder straf mocht hij op eigen gezag niet opleggen. Krachtens zijn ambt was hij schoolopziener over veel scholen, buiten het bisdom; nieuwe scholen

mochten, zonder zijn toestemming, niet worden opgericht, en wie de vrije kunsten of kerkelijke wetenschappen wilde onderwijzen, moest door hem geëxamineerd worden. Daar hij in rang volgde op den deken, moesten allen, die in het koor traden of vandaar gingen, zich eerbiedig voor zijn zitplaats buigen, ook als zij ledig was.

In de groote synode te Nijmegen werd, na rijp beraad, onder meer ook bepaald, dat bij de mis de hostie aan den linkerkant van het altaar zou staan en de kelk aan den rechterkant; nadat de communicisten de hostie hadden ontvangen, dronken zij ongeconsacreerden wijn uit koppen; vroeger, toen ook leeken nog van den geconsacreerden wijn mochten drinken, gebruikten zij daarbij een zuigpijpje om mogelijk verlies van een druppel te voorkomen.

Eens, toen Adelbold, van een bezoek aan den keizer terugkomende, door Friesland toog, gaf hij door een akelige strafoefening bewijs, dat zijn ambt hem ernst was.

De Waterlandsche Friezen waren er berucht voor, dat zij weinig om de mis gaven en de communie met de daaraan verbonden biecht meestal verzuimden. Op Paaschdag vermaande een hunner priesters zijn parochianen, zich in dit opzicht te beteren, maar nauwelijks had hij uitgesproken, of een stem uit de schare liet zich hooren, die riep, dat een beker biers wel zooveel waard was als de maaltijd van den paus! De menigte beaamde dit woord en niemand trad toe om communie te doen, want de lasteraar was een persoon van invloed in die streek. Uit de kerk ging hij naar de herberg en volgens gewoonte keerde hij dronken huiswaarts. Onderweg echter viel hij van zijn paard en, toen men hem wilde opbeuren, stierf hij; omdat de dronkaard van adellijken stand was, durfde de priester hem de kerkelijke begrafenis niet weigeren. Toen veertien dagen later Adelbold ter plaatse kwam en men hem het voorgevallene vertelde, liet hij den lasteraar opgraven en tot schrik der Waterlanders zijn overblijfselen met touwen langs den weg slepen.

Adelbold bracht ook den herbouw van de kathedraal te Utrecht tot voltooiing, terwijl de dom plechtstatig door hem werd gewijd in tegenwoordigheid van den keizer, de keizerin en vele prelaten, als de aartsbisschoppen van Keulen, Trier, Mainz, enz. Hij zorgde ook voor versterking der financiële krachten der kerk en ondernam nog de voltooiing van de Domkerk te Tiel, die door de Noormannen was beschadigd.

Geen wonder, dat de werkzame bisschop zich vermoeid gevoelde; op den heiligen berg bij Amersfoort, welks klooster rijk door hem begiftigd was, ging hij een tijdlang rust zoeken in de stilte der kloostercel. Later nam hij wel zijn ambtsplichten weer op zich, maar het monnikengewaad legde hij niet meer af. In 1024 vinden wij hem nog op de rijksvergadering te Mainz, want zijn vorstelijke begunstiger was gestorven. Op 27 November 1025 volgde Adelbold zijn keizer in het graf, maar zijn nagelaten geschriften hebben zijn nagedachtenis levendig gehouden.

Als beoefenaar der exacte wetenschappen was hij een wegbereider. Hij kende Plato en hield zich gaarne bezig met vraagstukken, die door de oude wijsgeeren met voorliefde behandeld werden en waarop slechts het geloof in Gods Woord een antwoord weet, als: het Godsbegrip, de betrekking van tijd en eeuwigheid, de schepping der wereld, de wording en bestemming van 's menschen ziel, de weg tot het hoogste goed. (Summum bonum.) Verloren is een geschiedenis, door hem geschreven over de bedrijven van Hendrik II.

Over de verbetering van den kerkzang schreef hij; of werd op zijn aansporen geschreven een boekje, getiteld: Adelboldi musica. Aan hem dankten onze voorvaderen liederen, die vermoedelijk bij den dienst gezongen werden, lofzangen op het kruis en op de moeder onzes Heeren, en, wanneer wij bij een lateren fakkeldrager over de middeleeuwsche mystiek moeten spreken, zullen wij ons herinneren, hoe innig vroom reeds Adelbold in de elfde eeuw „den weg der volkomenheid” aanwees in een geschrift met dien naam.

A. M.

„Uit den mond der kinderen.”

Was een stille Zaterdagavond. In de gezellige huiskamer van dokter Teng zat een bejaarde dame, mevrouw B., een oude bloedverwante van het gezin, die in vele jaren geen bezoek had gebracht. Nu was ze gekomen om een paar weken door te brengen in het vriendelijke thuis, waar alles op zijn best was ingericht, om de zoo lang verwachte gast te ontvangen.

Dokter Teng was nog bij een patiënt geroepen, en zijn vrouw bevond zich op het oogenblik in de keuken, om met de keukenmeid besprekingen te houden. Doch mevrouw B. was niet alleen, want kleine Erik, het eenige kind in huis, was bij haar, en daar de oude tante veel van kinderen hield, vormden ze een goed gezelschap.

Erik praatte over alles en nog wat, over paarden en koeien, over zijn hondje en zijn speelgoed, maar eensklaps hield hij op en zij: „O ja, ik heb mijn vers nog niet opgezegd.”

„Wat voor een vers, mijn jongen?”

„Dat ik morgen in de Zondagsschool moet kennen. Mag ik het even voor tante opzeggen? Moeder had het den heelen dag zoo druk.”

„Ja, doe dat, ik wil 't wel graag eens hooren.”

De kleine jongen liet zich van zijn stoel glijden, ging vóór haar staan, en zei zeer ernstig: „Eén ding is noodig; doch Maria heeft het goede deel uitverkoren, hetwelk van haar niet zal worden weggenomen.”

„Heb ik het goed opgezegd, tante?” vroeg hij.

„Ja, ik geloof het wel.”

„Ziet u, tante, de juffrouw vertelde ons verleden Zondag van Maria en Martha, toen de Heere Jezus bij hen was, en nu moesten wij het laatste vers leeren. Denkt tante ook niet, dat Martha toen ook aan de voeten van den Heere Jezus is gaan zitten om te luisteren?”

„Dat — dat weet ik niet precies, maar 't kan wel wezen.”

„Ik hoop van wel, dan was ze net zoo gelukkig als Maria. Meent tante ook niet, dat die heel gelukkig was?”

„Ja, dat zal wel. Maar dat zijn toch dingen, waar zoo'n kleine vent als jij nog geen verstand van heeft?”

„Ik ben al zes jaar, tante,” en hij rekte zich eens uit, „en vader vond, dat ik naar de Zondagsschool moest; ik begrijp het dus al best. Ik leer daar veel, dat ik nog nooit gehoord had, maar sommige geschiedenissen hebben vader en moeder en Thekla mij ook al verteld. Weet tante wel, dat het dezelfde Maria was, die weende, omdat haar broer dood was?”

„Ja, dat zal dezelfde wel geweest zijn,” was 't antwoord.

„'t Is al lang geleden, dat ik die geschiedenis hoorde. Wil tante 't mij nog eens vertellen?”

„Ik weet niet, of ik het nog wel goed weet,” zei tante een beetje verlegen.

Erik keek verbaasd op.

„Weet tante dat niet meer? Dan zal ik vertellen, tante, wat ik er nog van weet. Lazarus was dood. Heeft tante wel eens iemand gezien, die dood was? Ik nog niet. Ik geloof niet, dat Lazarus bang was om te sterven, want hij had den Heere Jezus lief. Tante is zeker ook niet bang om te sterven, wel?”

Nu was er niets, waar tante zoo bang voor was als